

Přípravy na Práci 4.0 v České republice

Čtvrtá průmyslová revoluce je označení pro současný trend kvalitativně nové úrovně digitalizace a automatizace, která přinese převratné změny nejen v oblasti výroby, ale i zásadním způsobem promění všechna odvětví a ekonomické vztahy. Stroje a technologie do budoucna převzou velké množství opakujících se a snadno algoritmizovatelných činností, což bude mít za následek mimo jiné i změnu pracovního trhu. Na jedné straně zanikne mnoho nízko-kvalifikovaných pracovních míst, na straně druhé by měla vznikat nová pracovní místa, která budou vyžadovat vyšší kvalifikaci zaměstnanců.

Pro Českou republiku, jako pro výrazně exportně zaměřenou zemi s vysokým podílem průmyslu představuje 4. Průmyslová revoluce zásadní výzvu a příležitost, na které do velké míry závisí její budoucí konkurenceschopnost. Proto Vláda ČR v srpnu 2016 schválila Iniciativu Průmysl 4.0, zpracovanou Ministerstvem průmyslu a obchodu. Jedná se o dokument, který poskytuje klíčové informace související s tématem čtvrté průmyslové revoluce, ukazuje možné směry vývoje a nastiňuje návrhy opatření, která mají podpořit připravenost ekonomiky a celé společnosti na nadcházející technologické změny. Autory rozsáhlého dokumentu je kolektiv více než 70 expertů z různých relevantních disciplín a sektorů vedený prof. Vladimírem Maříkem z ČVUT.

V návaznosti na tuto iniciativu připravilo Ministerstvo práce dokument Práce 4.0, který specifikuje předpokládané dopady Průmyslu 4.0 do oblasti práce, lidských zdrojů a zaměstnanosti a na vybrané související sociální aspekty. Pozornost je věnována také otázkám dalšího vzdělávání, jehož rozvoj a účast v něm je nezbytným předpokladem pro osvojování si znalostí a dovedností nově požadovaných trhem práce. Po nástupu Průmyslu 4.0 se začne projevovat více faktor ceny práce versus ceny zařízení, např. tak, že firmy už nebudou postupně potřebovat pracovníky, kteří jsou nahraditelní roboty. Předpokládá se, že ubydnou místa pro méně kvalifikované pracovníky. Na druhou stranu technologický pokrok zapříčiní vznik zcela nových podnikatelských oborů a pracovních pozic, které vzniknou kvůli větší produktivitě výroby a potřebě nových technologií, například ve výzkumu, vývoji, ve službách, ale též v průmyslu. V následujících letech výrazně vzroste počet tzv. STEM pozic (to jsou pozice ve vědě, technologii, strojírenství a matematice).

Nové obory budou potřebovat zaměstnance s dobrými měkkými dovednostmi (soft skills), schopnostmi učit se nové věci, improvizovat, být flexibilní a kreativní. Důležité pro budoucí uplatnění budou nadále i komunikační schopnosti, dále komplexní řešení problémů, kritické myšlení, kreativitu a řízení lidí.

Studie Práce 4.0 nastiňuje možné směry, kterými by se měla ubírat příští opatření, aby byly zmírněny možné negativní dopady změn a naopak maximálně využít jejich nemalý potenciál. Navrhované okruhy opatření jsou zaměřeny především na podporu zaměstnanosti a zaměstnatelnosti populace ve vazbě na procesy technologických změn a na vyrovnávání šancí na důstojný a plnohodnotný život. Jádrem navrhovaných směrů opatření je podpora flexibility trhu práce a systému dalšího vzdělávání včetně cílenějších a kvalitnějších rekvalifikací v rámci systému aktivní politiky trhu práce, zavádění nástrojů podpory vzdělávání zaměstnanců a podpory sebezaměstnávání, výzkum a příprava možných řešení v oblasti daňového a pojistného systému, důkladnější monitoring a předvídaní potřeb trhu práce, vč. sektorových a foresightových studií. Studie navrhuje zvážit a podrobit dalšímu šetření opatření zavádějící nepodmíněný příjem, různé mechanismy zkrácení pracovní doby ve smyslu reálnosti a účinnosti těchto opatření v podmínkách České republiky. Nutné bude zavádět regulaci

v oblasti nových forem zaměstnávání – zejm. lepší regulace práce na dálku (např. právo pracovníků na nedostupnost ve volném čase) a regulace práce přes online platformy apod. Pro další efektivní postup bude třeba předložené návrhy široce diskutovat se všemi aktéry trhu práce.

V návaznosti na Iniciativu Průmysl 4.0 připravuje v současné době Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky také dokument Vzdělávání 4.0, který bude shrnovat priority ve vztahu ke konceptu Průmyslu 4.0 pro oblast počátečního a dalšího vzdělávání.